

***Ascendere historiam* – Zbornik u čast Milana Kruheka, Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2014., 678 stranica**

Godine 2014. u izdanju Hrvatskoga instituta za povijest (Biblioteka Hrvatska povjesnica – Zbornici radova) izašao je zbornik radova *Ascendere historiam – Zbornik u čast Milana Kruheka*, koji na gotovo sedamsto stranica donosi 36 radova vrhunskih znanstvenika. Zbornik su uredili Marija Karbić, Hrvoje Kekez, Ana Novak i Zorislav Horvat, a izdan je prigodom 70. rođendana dr. sc. Milana Kruheka (rođenoga 1940. godine), nekadašnjega ravnatelja i dugogodišnjega djelatnika Hrvatskoga instituta za povijest. Radovi su podijeljeni u tematske cjeline: „Srednji vijek“, „Rani novi vijek“, „Utvrdе“, „Dugo 19. stoljeće“ i „20. stoljeće“. U predgovoru urednici objašnjavaju kako su prilikom osmišljavanja zbornika odlučili pozvati na suradnju prvenstveno stručnjake za hrvatsko srednjovjekovlje i rano novovjekovlje, kojima se Kruhek najviše i bavio, i to iz različitih znanstvenih disciplina – povijesti, arheologije, arhitekture i drugih. Međutim, na suradnju su također pozvani i stručnjaci s kojima je dr. Kruhek surađivao tijekom svoje znanstvene karijere, a koji je bave drugim razdobljima tako da zbornik obuhvaća gotovo cijelu hrvatsku povijest od srednjega vijeka do 20. stoljeća.

Osim znanstvenih članaka zbornik donosi i biografiju Milana Kruheka, koju je napisao Ivan Majnarić te sveobuhvatnu Kruhekovu bibliografiju do 2014. godine, koju su sastavili Ivan Majnarić i Hrvoje Kekez.

U sklopu tematske cjeline „Srednji vijek“ Ivan Botica i Tomislav Galović priložili su članak „*Codex Corbaviensis*“, koji je prije svega poticaj na objavljivanje zbornika diplomatske i srodne građe o srednjovjekovnoj Krbavi. U njemu autori iznose kratku povijest izdavanja arhivskoga materijala u Hrvatskoj i susjednim zemljama od Ivana Lučića Luciusa do suvremenoga doba, s posebnom koncentracijom na materijale koji su vezani uz srednjovjekovnu Krbavu. Zatim nude skicu

mogućega projekta izrade zbornika srednjovjekovnih diplomatskih izvora vezanih uz to područje, u kojoj iznose mišljenje prema kojemu bi kao središnji orijentir u tome poslu poslužila obitelj knezova Krbavskih, jer su njezini pripadnici ostavili najviše pisanih tragova o srednjovjekovnoj Krbavi. Također smatraju da bi u to djelo trebalo uvrstiti sve latinske, hrvatskoglagoljske, talijanske, mađarske, njemačke i osmanske izvore relevantne za rečeno područje.

U radu „Podjela kastruma i vlastelinstva Greben krajem 14. stoljeća: neki aspekti unutarnjega razvoja svjetovnoga vlastelinstva“ Mario Kevo i Ana Novak donose rekonstrukciju povijesti utvrde Greben i plemića Grebenskih počevši od najstarijih isprava u kojima se spominju. Autori donose iscrpnu analizu isprava relevantnih za temu rada, a pri tome daju i pregled razvoja njihove historijske interpretacije u radovima suvremenih povjesničara. Prate unutrašnju strukturu vlastelinstva Greben i povijest obitelji Grebenskih u 13. i 14. stoljeću te na početku 15. stoljeća. Također donose i preglednu tablicu s nazivima posjeda grebenskoga vlastelinstva. Istodobno autori rekonstruiraju i etape izgradnje grebenskoga tvrdog kastruma od samih početaka pa do početka 14. stoljeća.

Bruno Škreblin radom „Pripadnici plemićke zajednice iz Klokoča na zagrebačkom Gradecu u 15. stoljeću: Primjer uloge sitnoga plemstva u formiranju urbanih elita“ nastoji predstaviti jedan od načina stapanja gradskoga i plemićkoga društva u srednjovjekovnoj Slavoniji. Nakon kratkoga pregleda povijesti klokočkoga plemstva do sredine 15. stoljeća autor pristupa prozopografskoj analizi šest slučajeva kada su plemići iz Klokoča postali građanima Gradeca te na temelju njihovih usporednih biografija donosi zaključke o njihovome uključivanju u život grada i redove gradske elite.

Vedran Klaužer u članku „Petar Tarnok od Mačkaša (*de Machkas*), kapetan Senjske kapetanije (1486.-1492.)“ donosi kratak opis podrijetla i karijere članova obitelji Mačkaš iz

Transilvanije, koji su se uzdigli na društvenoj ljestvici tijekom kasnijih godina vladavine kralja Matijaša Korvina. Autor se fokusira na karijeru Petra od Mačkaša te opisuje njegovo preuzimanje Senjske kapetanije, njegove suradnike i podređene kao i njegove ovlasti i postupke na toj dužnosti. Nastavlja pratiti njegovu karijeru i nakon razrješenja dužnosti senjskoga kapetana sve do njegove smrti 1505. godine. Rad je opremljen zemljovidima i omanjim obiteljskim stablom Petrove obitelji.

Članak „Doseljednici i stranci iz Hrvatske, Slavonije i istočnojadranskih komuna u kasnosrednjovjekovnom Poreču“ Zorana Ladića nastoji na temelju podataka iz isprava porečkoga bilježnika Antuna *de Teodorisa* i njegovih suradnika, nastalih sredinom 15. stoljeća, razmotriti problematiku doseljavanja stanovništva iz Hrvatske, Slavonije i Dalmacije na područje porečke komune. Autor se fokusira isključivo na pojedinačna doseljavanja, odnosno ona koja nije organizirala državna vlast. Korpus od 250 isprava koje uzima u obzir nastao je između 1443. i 1450. godine, s time da oporuke i kodicili nisu razmotreni. Na temelju 22 pronađena slučaja autor donosi zaključke o spolnoj strukturi, podrijetlu, društvenome položaju i zanimanju doseljenika. Članak sadrži i tablice i grafičke prikaze iznesenih podataka.

Jadranka Neralić priložila je članak „Dva pokušaja preotimanja prihoda operarije katedrale iz druge polovine 15. stoljeća: primjeri Zadra i Trogira“. U njemu istražuje pokušaj privajanja prihoda fabrike, odnosno radionice zadužene za izgradnju i održavanje zadarske katedrale, od strane zadarskoga nadbiskupa Mafea Vallaressa (1450.-1494.). Autorica opisuje karijere subjekata umiješanih u spor te prati tijek spora, koji je potrajao dvadesetak godina. Isti postupak koristi i pri istraživanju trogirskoga slučaja iz 1490. godine, koji je bio rezultat nesporazuma između novoga biskupa Francesca Marcella i gradske komune, a koji je riješen u svega nekoliko mjeseci.

Vinicije B. Lupis u članku „Beneficij biskupa Vida Ostojića“ opisuje povijest beneficija posljednjega krbavskog biskupa Vida Ostojića (umro 1459.), podrijetlom s Korčule. Beneficij se sastojao od oltara sv. Jakova, koji je biskup dao sagraditi u korčulanskoj katedrali zajedno s kapelom i propovjedanicom te pripadajućega zemljišnog posjeda. Postojao je od 1456. do 1895. godine. Autor donosi i kratak pregled povijesti Korčule i plemićkog roda Ostojića te biografiju biskupa Vida. Priložio je i slikovni materijal vezan uz iznesene podatke.

Kratki članak Ante Birina „Srednjovjekovni pečat grada Skradina“ donosi opis izgleda i funkcije skradinskoga pečata, koji je sačuvan u opisu iz 1294. i fragmentu iz 1303. godine. Također donosi i pregled razvoja uporabe pečata u srednjovjekovnoj Europi te fotografije otisaka pečata skradinske komune i kaptola.

Tematska cjelina „Rani novi vijek“ počinje člankom Hrvoja Petrića „Prilog poznavanju socioekonomskog razvoja ivanečkoga i viničkoga kraja (prostora nekadašnjega Gornjeg polja) u srednjem i ranom novom vijeku“. U njemu autor nastoji, na tragu Christallera, uklopiti područje između štajerske granice, rijeke Drave i Maceljske gore u teoriju o centralitetu naselja. Pri tome se fokusira na povijest naselja toga kraja od kasnoga srednjeg vijeka do 18. stoljeća, s posebnim fokusom na opise događaja koji su utjecali na demografske promjene na tome području u 16., 17. i 18. stoljeću te donosi zaključak da su njegova centralna naselja bila Vinica, Ivanec i Lepoglava. Autor donosi i statističke tablice s prikazima demografskih promjena relevantnih naselja.

Članak „Razvijenost alodijalnoga gospodarstva na slavonskim vlastelinstvima sredinom 18. stoljeća“ Milana Vrbanusa nastoji primjenom objektivnih kriterija – udjela obrađenih površina i prihoda alodija u ukupnoj količini obrađenih površina i prihoda vlastelinstva, troškova stvaranja alodija i strukture njihovih prihoda – ustanoviti stu-

panj razvijenosti slavonskih alodijalnih gospodarstava. Autor opisuje pozadinu stvaranja alodijalnih gospodarstava u Slavoniji nakon kraja osmanske vladavine, koje se odvijalo uglavnom ilegalno i protiv volje bečke vlasti te primjenom navedenih kriterija stvara statistički prikaz strukture tamošnjih vlastelinstava. Rad je opremljen preglednim tablicama sa statističkim podacima o pojedinim vlastelinstvima poput Našica, Pakraca, Brestovca, Nuštra itd.

Zlata Živaković Kerže u članku „Poredbeno istraživanje *Sretna grada* Frane Petrića i *Kučnika* Josipa Stjepana Reljkovića“ nastoji istražiti sličnosti između tih dvaju djela glede savjeta koji se tiču gospodarstva. Pri tome autorica ne ulazi u detalje nego pokušava na temelju širokih obrisa i nekoliko primjera povući paralele između Petrićevih gospodarskih savjeta pri osnivanju idealnoga grada i Reljkovićevih savjeta namijenjenih slavonskim seoskim gospodarstvima u 18. stoljeću. Također objašnjava kontekst nastanka Reljkovićeva djela odnosno gospodarsko stanje u onodobnoj Slavoniji.

Lovorka Čoralić i Maja Katušić priložile su članak „Hrvatski vojnici u posljednjim danima Mletačke Republike – kapetan Nikola Bolica i njegovi *Fanti oltramaringi*.“ U njemu istražuju strukturu pješачke satnije pod zapovjedništvom Kotoranina Nikole Bolice, koja je 1796. godine radi obrane od Napoleonove vojske premještena iz Dalmacije u sjevernu Italiju te su tom prilikom popisani njezini pripadnici. Autorice na temelju toga popisa analiziraju zavičajnu strukturu satnije. Osim toga, opisuju i kontekst posljednjih turbulentnih godina Mletačke Republike i obitelj Nikole Bolice. Priložile su i puni popis sva 123 pripadnika satnije te grafičke prikaze rezultata analize.

Članak „Osmanski zapovjednici i struktura osmanske i habsburške vojske na hrvatskom dijelu krajišta (prema špijunskim izvještajima iz 1570-ih)“ Nataše Štefanec analizira izvješća o stanju osmanskih snaga na granici s hrvatskim zemljama prikupljena u sklopu

reforme Vojne krajine 1570-ih godina; točnije, dva izvješća zapovjednika Hrvatske krajine Hansa von Auersperga iz 1577. godine. Na temelju njih donosi sliku stanja osmanske vojne moći na tome području raspoređene po pojedinim utvrdama i s jasno definiranim zapovjednicima, kakvu su imali onodobni habsburški zapovjednici. Također donosi podatke o rasporedu snaga na habsburškoj strani granice te o promjenama u obrambenoj politici na koje su utjecala rečena izvješća. Također donosi tablične prikaze iznesenih podataka i transkripte dvaju Auerspergovih izvješća na njemačkome jeziku.

Zlatko Kudelić u članku „Izvješće križevačkoga pukovnika Johanna Josepha Herbersteina o Svidničkoj (Marčanskoj) biskupiji iz 1666. godine“ nastoji upozoriti na predrasude u dosadašnjoj historiografiji o odnosu institucija vlasti prema pravoslavnome stanovništvu Vojne krajine ističući da je od svih zapovjednika jedino pukovnik Herberstein zastupao radikalne mjere očuvanja crkvene unije, dok su ostali zapovjednici i bečka vlast nastupali pomirljivije. Autor analizira izvješće koje je Herberstein uputio bečkome dvoru 1666. godine, u kojemu obrazlaže povijest Marčanske biskupije i ulogu pravoslavnoga i grkokatoličkoga svećenstva u pobunama krajiških Vlaha te predlaže mjere za njihovo sprečavanje i jačanje crkvene unije. Prilikom analize uspoređuje izvješće s ostalim relevantnim izvorima, a ondje gdje je potrebno upozorava na njegove nedostatke i pogreške.

Članak „Građa za vojnu povijest u samostanskim kronikama i kanonskim vizitacijama 18. stoljeća“ Maje Matasović i Tamare Tvrtković upozorava na brojne podatke relevantne za vojnu povijest prisutne u izvorima koji do sada nisu smatrani toliko važnima za tu temu. Autorice prvo definiraju vrste izvora kojima će se baviti, a zatim na odabranim primjerima pronađenih podataka klasificiraju podatke prvo kronološki, zatim prema sadržaju zapisa i naposljetku prema terminologiji odnosno nazivima koji se u izvorima pridaju pojedincima i službama koje obnašaju.

Robert Holjevac priložio je članak pod naslovom „O spisu Markantuna de Dominisa *Hridi kršćanskoga brodoloma*, tiskanom u Londonu 1618. godine,“ koji donosi prikaz rečenoga djela te u kojemu Dominis navodi učenja koja smatra zabludama i zlouporabama rimske Crkve i, posebice, papinstva. Autor opisuje kontekst nastanka Dominisova spisa, a nakon toga sažeto prepričava njegov sadržaj. Valja napomenuti da se ne upušta u interpretaciju sadržaja djela niti argumenata koje ono donosi.

Članak Zrinke Blažević „Kulturni posrednici i kulturni transferi u ranom novom vijeku – Janez Vajkard Valvasor i Pavao Ritter Vitezović“ uz pomoć vrlo kompleksne terminologije analizira razmjenu ideja između Valvasora i Vitezovića na temelju njihove međusobne komunikacije i književnih djela. Uzevši kao modele Foucaultovu filozofiju jezika i model kulturne razmjene Petera Burkea, autorica proučava Vitezovićev i Valvasorov život i intelektualno oblikovanje te nastoji utvrditi sličnosti i razlike među idejama koje iznose u svojim književnim djelima, pogotovo Valvasorovoj *Slavi vojvodine Kranjske* i Vitezovićevim *Ognjištima i žrtvenicima Ilira*. Također prilaže i sadržaj spomenutoga nedovršenog Vitezovićevog djela preveden na hrvatski jezik.

Ivana Jukić u članku „Dvorske dame izvan bečkoga dvora: kako su kreirale društveno-političko ozračje ugarsko-hrvatskoga ranonovovjekovnog prostora?“ na temelju analize alegorijske freske s početka 18. stoljeća, koja se nekoć nalazila u čakovečkome dvorcu, pokušava utvrditi ulogu grofica Althann i Batthyány u otporu izjednačavanja ugarsko-hrvatskih i austrijskih zemalja koje je želio provesti car Karlo VI. Autorica objašnjava obiteljsku pozadinu i međusobne veze između umiješanih osoba te pomoću njih objašnjava ulogu osobnih veza i utjecaja u visokoj politici Habsburške Monarhije u 18. stoljeću.

Marijan Sivrić člankom „Rod Tributinić – Evangelisti (*Vangelisti*) – starinom iz Jajca u središnjoj Bosni i njegov uspon u Dubrovni-

ku od sredine 15. do početka 17. stoljeća“ donosi povijest dubrovačkoga roda Tributinića, s koncentracijom na obitelj Evangelista koja je potekla od njega, od sredine 15. do njezina izumrća početkom 17. stoljeća. Autor objašnjava podrijetlo obitelji, njihove bračne veze i ekonomske aktivnosti u ranonovovjekovnome Dubrovniku. Također prilaže njezino obiteljsko stablo.

Géza Pálffy u članku „Najstariji prikazi hrvatskih zastava iz 16. i 17. stoljeća. Jedinствени izvori za proučavanje povijesti hrvatskih državnih i nacionalnih simbola“ opisuje do sada nepoznate ili nedovoljno poznate prikaze hrvatske državne zastave iz 16. i 17. stoljeća, uključujući i najstariji sačuvani primjerak zastave iz 1647. godine, koji je autor otkrio u riznici obitelji Esterházy. Također donosi bogat slikovni materijal s fotografijama slikovnih prikaza i sačuvanih primjeraka hrvatskih povijesnih zastava.

Ivan Mirnik člankom „Jacob Spon, George Wheler i jedna zadarska numizmatička zbirka iz 17. stoljeća“ prikazuje opise Zadra, a posebice numizmatičke zbirke kneza Antonija Soderinija, koje su sastavili Spon i Wheler nakon svojega posjeta gradu 1674. godine. Donosi i reprodukcije portreta Jacoba Spona i naslovnice njegova djela *Voyage d'Italie*.

Ante Škegro u članku „Crkveno zvono sa sahat-kule u Sanskom Mostu u sjeverozapadnoj Bosni (crkvena zvona sa sahat-kula u Bosanskom ejaletu)“ opisuje kontekst nastanka zvona, izlivenoga 1591. godine u Veneciji, i njegovo premještanje u Sanski Most. Također ukratko opisuje povijest ostalih zvona, prvotno namijenjenih kršćanskim crkvama, koje su Osmanlije kao plijen prenijeli u Bosnu i smjestili na tamošnje sahat-kule odnosno tornjeve sa satovima. Donosi i bogat slikovni materijal s fotografijama takvih zvona.

Tematsku cjelinu „Utvrde“ otvara članak „Pseudokašteli kraja 15. i prve polovine 16. stoljeća u obrani od Turaka“ Zorislava Horvata. Njime autor, nakon što je opisao kontekst nastanka i oblika utvrda za obranu od Osmanlija na hrvatskim prostorima, objaš-

njava oblik i funkciju pseudokaštela odnosno utvrda sa zidinama i jednom kulom za obranu i stanovanje. Opisuje različite inačice pseudokaštela te njihove arhitektonske detalje, načine obrane, oružje koje se koristilo za obranu i slično. Izneseni podaci popraćeni su preglednim tabličnim prikazima. Autor je priložio i popis pseudokaštela kontinentalnoga dijela Hrvatske i Slavonije te vrlo bogat slikovni materijal s nacrtima, skicama i fotografijama presudokaštela i njihovih detalja koji se spominju u tekstu.

Zlatko Karač člankom „Srednjovjekovne utvrde, gradine i gradišta na području Đakovštine – rekognosciranje i topografija lokaliteta“ opisuje proces pronalazanja lokacije 44 lokaliteta na kojima su dokazani tragovi srednjovjekovnih fortifikacija na području Đakovštine te njihovo današnje stanje. Na većini lokaliteta koje spominje ostao je samo spomen ili manji tragovi utvrđenja, dok su nadzemni ostaci arhitekture ostali samo od biskupskoga kaštela u Đakovu. Autor pojedinačno opisuje sadašnje stanje svakoga od 44 navedena lokaliteta, a priložio je i slikovni materijal s nacrtima i fotografijama lokaliteta koje spominje u tekstu.

Članak „Arheološka istraživanja Staroga grada Udbine (2008.-2012.)“ Tatjane Kolak prikazuje rezultate petogodišnjega arheološkog istraživanja lokaliteta Gradina gdje se nekoć nalazio udbinski Stari grad. Opisuje predmete koji su pronađeni iskapanjem, a čije se podrijetlo kronološki proteže od prapovijesti, preko željeznodobnih Japoda pa do novoga vijeka. Također objašnjava arhitektonske detalje koji su pronađeni sondiranjem uz površinske ostatke građevina. Radu je priložen bogat slikovni materijal sa shematikama arheoloških iskapanja i fotografijama lokaliteta i pronađenih predmeta.

Marina Šimek u članku „Od bilješke jednoga povjesničara do arheološkoga nalaza“ govori o arheološkim istraživanjima na brdu Humščak nedaleko od Varaždina, koja se provode od 2010. godine i kojima su pronađeni ostaci drvene utvrde (čardaka) i mnogi

predmeti uglavnom vojničke provenijencije koji se mogu datirati u razdoblje ranoga novog vijeka (vjerojatno 16. stoljeće). Budući da se utvrda prvi put spominje u jednome od radova Milana Kruheka, autorica njemu priznaje zasluge za njezin pronalazak. Rad je opremljen obilnim slikovnim materijalom s fotografijama lokaliteta i nalaza.

Krešimir Regan u članku „Gornji grad kninske tvrđave“ na temelju slikovnih i pisanih izvora prati povijest Gornjega grada kninske tvrđave od njegovoga prvog spomena 950. godine nadalje. Analizira njezinu cjelinu, arhitektonske detalje i etape izgradnje, posebno tijekom kasnoga srednjeg vijeka te tijekom osmanske i mletačke vladavine. Pri tome tumači povijest i nastanak detalja koji su se očuvali do danas kao i onih koji su izgubljeni ili su očuvani samo u tragovima. Tekst prati bogat slikovni materijal sa skicama, fotografijama i pokušajima rekonstrukcije Gornjega grada.

Članak „Značaj i sudbina pakračke utvrde kroz povijest“ Violete Herman Kaurić proučava povijest Pakraca i tamošnje utvrde od srednjega vijeka do 20. stoljeća. Pri tome prati smjenu vlasnika pakračke utvrde, od templara do Srpske Pravoslavne Crkve, i događaje koji su utjecali na njezinu sudbinu, a istovremeno na metarazini tumači i njezin tretman u suvremenoj historiografiji. Članak je opremljen nekolicinom fotografija.

Ova tematska cjelina završava člankom Mire Kolar-Dimitrijević „Ostaci protuturskih utvrda u Hrvatskoj,“ u kojemu autorica opisuje nastanak i izgled velikoga broja raznorodnih utvrda čija je svrha bila obrana od osmanskih osvajanja i pljačkaških upada na širokome potezu od Podravine do Dalmacije. Ukratko opisuje uzroke nastanka utvrda te u glavnim crtama prati njihov razvoj do 20. stoljeća. Pri tome se usredotočuje na veće utvrde poput Karlovca, Koprivnice i slično.

Tematska cjelina „Dugo 19. stoljeće“ počinje člankom Željka Holjevca „Karlovački generalat 1802. godine: ustrojstvo, naselja i stanovništvo.“ U njemu autor opisuje nave-

dene elemente Karlovačkoga generalata, odnosno Hrvatske krajine, na temelju rukopisa na njemačkome jeziku *Popis svih pukovnija i bojni kao i komuniteta sa stanjem duša*, koji se čuva u Ratnome arhivu u Beču. Spis je nastao 1802. godine u vrijeme velikih promjena u ustroju Vojne krajine i u njemu su popisane sve četiri pukovnije Karlovačkoga generalata sa svim satnijama koje su obuhvaćale. Autor pregledno i uz pomoć tabličnih prikaza iznosi podatke navedene u rečenome spisu donoseći ime zapovjednika svake satnije, naselja koja je obuhvaćala i broj stanovnika razvrstan po spolovima.

Članak „Slobodni pojedinci u slobodnom narodu. Građanske i političke slobode i prava u hrvatskom tisku sredinom 19. stoljeća“ Vlaste Švoger istražuje načine na koje su novine, koje su izlazile u Zagrebu, zagovarale uvođenje liberalnih reformi tijekom turbulentne 1848. i 1849. godine. Autorica tumači kontekst nastanka liberalnih ideja od američke Deklaracije nezavisnosti do revolucija 1848. godine te na temelju članaka objavljenih u novinama kao što su *Danica*, *Saborske novine* i *Südslawische Zeitung* zaključuje kakav je bio prijem liberalnih ideja među hrvatskom intelektualnom elitom i na kakve je reforme ona poticala.

Stjepan Marković u članku „Anonimni bečki izvor o banskoj Hrvatskoj u doba prve vladavine Hrvatsko-srpske koalicije (1906.-1907.)“ analizira anonimno izvješće na njemačkome jeziku pronađeno u ostavštini Moritza Auffenberg-Komarówa, zapovjednika 36. pješadijske divizije u Zagrebu 1905.-1907. godine. Izvješće je nastalo za potrebe austrijske vlasti, posebno vojne, i sadrži kratak prikaz glavnih osoba i društvenih krugova Banske Hrvatske. Autor je tekstu priložio puni transkript rečenoga dokumenta.

Mato Artuković priložio je članak „Dvije propovijedi nadrabina dr. Hosee Jacobija. Prilog povijesti hrvatsko-židovskih odnosa“. U njemu objašnjava kontekst položaja Židova u Hrvatskoj koncem 19. stoljeća i njihov povijesni razvoj od Patenta o toleranciji Jo-

sipa II. do prihvaćanja Zakona o građanskoj ravnopravnosti Židova u Hrvatskome saboru 1873. godine. Zatim ukratko iznosi povijest Židova u hrvatskim zemljama, posebice u Zagrebu, uključivši antižidovske izgrede, te objašnjava podrijetlo, životni put i karijeru zagrebačkoga nadrabina Hosee Hermanna Jacobija, koji je, među ostalim, važan i zbog promicanja hrvatskoga jezika među zagrebačkom i hrvatskom židovskom zajednicom. Autor također donosi transkripte dvaju Jacobijevih propovijedi na hrvatskome jeziku; prva je održana na blagdan Hanuke 1883. godine, a druga povodom 25. obljetnice Jacobijeve rabinske službe u Zagrebu 1893. godine.

Tematska jedinica „20. stoljeće“ počinje člankom Nikice Barića „Javno djelovanje Saveza komunista – Pokreta za Jugoslaviju u Hrvatskoj tijekom 1991. godine“. Njime autor, uglavnom na temelju novinskih članaka, objašnjava uzroke osnivanja stranke iz naslova te djelovanje njezinoga hrvatskog ogranka tijekom turbulentne 1991. godine. Time daje zanimljiv uvid u načine na koje su komunistički pokreti tražili svoju „nišu“ u Hrvatskoj i Jugoslaviji u vrijeme uvođenja višestranačja kada komunizam postupno odbacuju i hrvatska i srpska strana.

Članak „Prilog poznavanju rušenja katoličke župne crkve sv. Ivana Nepomuka u Glini“ Jakše Raguža ukratko iznosi povijest izgradnje i arhitektonski inventar rečene crkve, koja je potpuno srušena tijekom Domovinskoga rata te objašnjava uzroke i tijek njezina razaranja. Prati njezinu sudbinu od zauzimanja Gline od strane paravojske SAO Krajine i JNA sredinom 1991. godine, kada je crkva teško oštećena, preko održavanja u ruševnome stanju do konačnoga rušenja miniranjem 1994. godine. Članak donosi i fotografije koje ilustriraju etape razaranja crkve.

Ova tematska cjelina završava člankom „Bibliografija radova o Karlovcu u Domovinskom ratu“ Šimuna Penave. On donosi preglednu bibliografiju radova o ratnim i poratnim događanjima u Karlovcu 1991.-1996. godine, poredanu abecednim redom po pre-

zimenima autora ili naslovima. Autor također u popratnome tekstu donosi neke zanimljivosti vezane uz pojedine radove uvrštene u bibliografiju.

Zbornik *Ascendere historiam – Zbornik u čast Milana Kruheka* velik je i iznimno važan doprinos hrvatskoj historiografiji, a zbog raznolikosti uvrštenih radova može biti koristan stručnjacima za povijesna razdoblja od srednjega vijeka do Domovinskoga rata. Tematska cjelina „Utvrde“ predstavlja vrlo bitan doprinos proučavanju vojne arhitekture na hrvatskim prostorima te može biti zanimljiva ne samo povjesničarima nego i arheolozima i povjesničarima umjetnosti. Također, brojni radovi bave se poviješću književnosti i raznim pomoćnim povijesnim znanostima, a mnogi od njih donose podatke koji su do sada bili nepoznati ili nedovoljno istraženi. Ukratko, ovaj zbornik predstavlja multidisciplinarnu, sveobuhvatnu i vrhunsku zbirku radova, koja će svakako utjecati na budući razvoj hrvatske historiografije.

Tomislav Matic

Tomislav Popić, *Krojenje pravde: zadarsko sudstvo u srednjem vijeku (1358. – 1458.)*, Zagreb: Plejada, 2014., 254 stranice

U izdanju Plejade 2014. godine objavljena je knjiga *Krojenje pravde: zadarsko sudstvo u srednjem vijeku (1358. – 1458.)* autora Tomislava Popića. Knjiga je nastala na temeljima doktorske disertacije pod naslovom *Zadarski sud Curia maior civilium i njegovo djelovanje* (2011.) čija je tema bila djelovanje zadarskoga Velikoga sudbenog dvora građanskih sporova u drugoj polovici 14. stoljeća. Glavni predmet svojih znanstvenih istraživanja – zadarsko srednjovjekovno sudstvo – autor proširuje na cjelokupno zadarsko sudstvo u razvijenoj i kasnoj srednjem vijeku čije rezultate objavljuje u navedenoj knjizi. U

knjizi se iznose važne spoznaje iz dugogodišnje autorove znanstvene analize izvorne arhivske građe (srednjovjekovni spisi zadarskih sudova) iz Državnoga arhiva u Zadru te stoga znanstvena javnost na ovaj način prvi put dobiva kvalitetnu studiju o načinu djelovanja srednjovjekovnih sudova u dalmatinskim komunama.

U knjizi autor istražuje i analizira djelatnost zadarskoga sudstva u razdoblju od 1358. godine kada Zadar dolazi pod vlast ugarsko-hrvatskoga kralja Ludovika I. Anžuvina do 1458. godine kada Venecija ukida djelatnost posljednjih zadarskih sudova i uvodi novi sudski sustav tijekom svoga dugogodišnjeg političkog i društvenog upravljanja gradom. U navedenom vremenskom razdoblju, osim prikaza zadarskoga pravnog sustava – institucija vlasti i sudstva, autor nastoji primjenom različitih historiografskih istraživanja te antropoloških i socioloških teorijskih modela dobiti uvid i u tadašnje društveno-političke odnose u srednjovjekovnome Zadru.

Glavni cilj knjige bio je prikazati organizaciju i način djelovanja *jednoga lokalnog sudskog sustava u srednjem vijeku*, njegovo funkcioniranje unutar postojeće uprave i društvene zajednice, obveze s kojima su se susretali sudski službenici i njihove stranke u praksi te naposljetku kako su se donosile sudske presude koje su se trebale *percipirati kao legitimne i obvezujuće*. Govoreći o srednjovjekovnim spisima zadarskih sudova kao izvornoj arhivskoj građi koju je koristio u svojim istraživanjima, autor upozorava na nedovoljnu neistraženost tih izvora u ranijoj historiografiji te na njihovu nesređenost u *izvornoj strukturi i kronološkome redu*. Riječ je o zapisnicima koji se čuvaju u dvama arhivskim fondovima (osam kutija dokumenata) u Državnome arhivu u Zadru. Prvi arhivski fond *Curia maior civilium* sadržava ukupno sedam kutija, dok drugi arhivski fond *Curia consulum et maris* sadržava jednu kutiju sudskih spisa. S obzirom da su se unutar oba arhivska fonda nalazili ispremiješani različiti sudski spisi, a bilo je i spisa drugih provenijencija, autor ističe da je jedna od prvih zadaća u nje-